

Денис ЖАДЯЄВ

доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філософських наук

НАВИЧКИ 2025 ТА ПОНЯТТЯ ПРО СТИЛЬ У ОСВІТІ: ПАРАЛЕЛЬНІ НАДІЇ ВАЙТГЕДА ТА СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ФОРУМУ?

На Світовому економічному форумі в Давосі було проаналізовано, наскільки усталені форма та зміст навчальних програм відповідатимуть попиту ринку праці у світі після 2025 року. Звісно, академічний курс із біології чи географії, наприклад, 1950-70-х років вже не може бути актуальним у цифрову еру. Крім того, можна легко побачити, що у час Інтернету витратити роки на запам'ятовування дат, назв означає втратити невідновлювальний ресурс – час.

Дійсно, при переході до принципів відкритого суспільства сама умова тотального планування, централізації вже не узгоджується з ідеєю інформаційного середовища, адже таке середовище не є здатним до реакції на зміну ситуації, не шанує свободу інших учасників ринку освіти та працевлаштування тощо. Ці вимоги необхідно висувати зміню парадигми від *процесу до результату*.

Дійсно, пострадянський наліт, що так важко вимивається з освіти в Україні, вже третє десятиріччя проявляється в інертності системи, у тому, що увага зосереджена на вимірюванні результатів навчання у годинах, кількості балів, але – парадокс – часто не у самому результаті навчання! Попередня система, до незалежності України, не могла бути зацікавленою у результатах та розвитку навичок повною мірою та за всіма спеціальностями (не заохочувала цього взагалі) саме тому, що плановий режим не може передбачити або запланувати відкриття, таланти, геніальність. План та освіта, план та інтелектуальний внесок у суспільство не є сумісними речами просто тому, що сама *думка*, як це відмічали ще філософи епох Нового часу та Просвітництва (Кант, Гегель, Фіхте, Шеллінг), сама думка та ідеї взагалі існують у царині свободи: ніхто не може примусити приймати рішення, тримати у фокусі уваги певний предмет, розкрити талант, стати генієм, закохатися тощо. Диктатура та план можуть вимагати, щонайбільше, висловлювати вираження думки (але ж не саму думку!). Звісно, за таких обставин надмірно централізована система вдається до, вибачте, самодурства, оскільки заздалегідь знає, що *явище* (показники, що очікуються за планом) не відповідатимуть *змісту* (реальному стану справ), суті речей. В Європі це

обґрунтували та зрозуміли ще 300 років тому. Ми досі на шляху до цього. Кульмінацією того, що свідчить про нашу незрілість у розумінні суті освіти, можна вважати випадки, коли здобувачі звертаються до викладачів, як звертався б дячок до архімандрита (з надто показною «скромністю»). Або, ще пікантніше, коли студент хоче узгодити подробиці закриття заліку чи іспиту і питає з азіатською шанобливістю у тоні голосу: «Що потрібно виконати?», а викладач на кафедрі, іноді з виглядом китайського мандарину, піднявши підборіддя, відповідає: «Зробиш мені оце і оце, а потім – принесеш мені...» («Мені»!).

Ми раптово забули (або так і не зрозуміли), що студент навчається не для викладача і нічого не винен взагалі нікому: він шукає лише себе у суспільстві, намагається зорієнтуватися у потребах сучасного йому суспільства та, розкриваючи в ході освітньої діяльності свої здібності, навички та таланти, узгоджує свою свободу дій (творчість, здатність чимось сприяти загальному добробуту шляхом реалізації набутих навичок чи розкритих здібностей) із потребами суспільства. Саме так, на основі освітнього підґрунтя, вирішується одвічне протиріччя між індивідом та суспільством (приватними потребами та інтересами суспільства загалом), саме так зникає конфлікт («зіткнення») між громадянином та державою, в якому остання, як абстрактна ідея, утискає свободу конкретної людини. Саме в ході освітньої діяльності таке «зіткнення» протилежностей природно трансформується у *взаємодію, добробут суспільства та визнання*, пошану до кожної окремої людини, що й складає це суспільство.

Звісно, такі «сцени надмірної шанобливості», що більш є притаманними традиційним типам культур, суспільствам із чітко визначеною ієрархією, викликали б здивування у співробітників не тільки сучасного UCLA, але навіть, наприклад, і у д-ра Хельмута Маассена з Університету Генріха Гайне у Дюссельдорфі, який навіть не вдягає традиційний чоловічий костюм, а носить casual стиль з елементами етнічного одягу і при цьому має достатнє визнання та наукову популярність. Стосовно цієї особливості М. Фуко на початку своєї роботи «Слова та речі» багатозначно зауважив, що на роботу в інституції ми вдягаємо те саме, що й у випадку, коли приходить час нас поховати – костюм, краватку-петлю [2]. Ці елементи одягу є наче нагадуванням, що співробітник приречений бути на «поводку». Проте це лише елементи зовнішнього вигляду, невербального спілкування. І не вони є суттєвими у нашому огляді поняття «стилю» у освіті за тлумаченням А. Вайтгеда.

Сьогодні (а в цифрову еру особливо) має значення не кількість витрачених на прослуховування курсу годин, не кількість сертифікатів (що іноді свідчать про те, що ми «знаємо все», але нічого не вміємо), а саме категорія *якості*. Дійсно, як зазначає освітній омбудсмен України Сергій Горбачов, навчальні заклади – «не камери схову» для батьків, які туди ховають своїх дітей. Більше того, інституція, що спрямована на розкриття індивіда на користь суспільства (а іншої ролі у освітнього закладу бути не може!), не

повинна слідувати вимірюванню інститутів позбавлення волі (котрі, дійсно, формально теж називаються «інститутами» («звичаями», у дослівному перекладі цього терміна) і в котрі, щоправда, не всі хотіли б «вступити»), а саме, визначати елементи суспільства їхніми термінами (а не їхньою цінністю). Особливої уваги тут вимагає стаття колишнього викладача літератури у Кембріджі Т. Іглтона «Повільна смерть університету», в якій він нагадує, що друкувати у Британії більше однієї-двох статей на рік взагалі вважалося непристойним: хіба можна за своїм індивідуальним планом перевершити класиків?

Так, у сучасних навчальних закладах (наприклад, коледж Берклі у Бостоні) можна помітити, що зміна парадигми з кількісних показників на якісні виражається у так званому проєктно-орієнтованому навчанні (project-based learning). Мається на увазі, що кожне опанування навичок підтверджується виконанням певного завдання, проєкту, що наочно доводить рівень здобувача освіти.

Така тенденція була формально започаткована приблизно у 2015 р. на Світовому економічному форумі в Давосі. Але, звісно, сама ідея не є новою. Так, А. Вайтгед (логік, математик, філософ) навів її у своєму концепті «стилю» освіти у 1929 р. («Цілі навчання»). Тут він майже з метафізичних позицій підійшов до обґрунтування складових «ритму навчання», пояснюючи його, виходячи з певних «циклів».

Суть принципу «стилю» наводиться у главі «Цілі освіти» однойменного видання: «Стиль – останнє зі здобутків освіченого розуму» [3, с. 12–13]. Тут мається на увазі, що освіта повинна приносити користь, а сама ця користь досягається певною доцільністю. «Стиль» у цьому випадку – вміння уникнути всього зайвого задля досягнення остаточної мети. Те, про що сьогодні говорять щодо навичок випускників після 2025 року, має до цієї думки, висловленої майже 100 років тому, пряме відношення. Дійсно, навчальний процес складається з пошукової роботи, пошукова робота – з огляду ресурсів, огляд ресурсів – із використання мережі, і на всіх цих етапах можна збитися зі шляху, втративши увагу та розпорошуючи її на другорядне (пригадаймо, що сьогодні за увагу користувача борються чи не найпотужніші алгоритми онлайн: стріми та «інтеракції» у програмістів вже вважається чи не новою валютою). Саме цю навичку із самодисципліни, вміння контролювати свій час, уникаючи зайвого, й було названо «стилем», і саме в ній вбачалася здатність добре розуміти остаточну мету.

Дійсно, всі негаразди в інституціях та організаціях трапляються через забуття остаточної мети, для якої існує сама організація чи університет. Тоді як чітке розуміння цього сприяє не тільки вмінню фокусуватися на дійсно значущому, а й надає сенсу всім діям вторинного характеру (загальній підготовці, спеціальній підготовці, опануванню мовами, аналізові джерел тощо).

І якщо уважно розглянути саму ідею цього огляду, то можна зрозуміти,

що в гуманітарних науках суть цієї ідеї полягає не в оновлених підходах та програмах, а навпаки, у вивірній часом ідеї, що була висловленою у далекому минулому: і *project-based learning*, і *тайм-менеджмент* є лиш відлуннями вже сказаного колись стоїком Сенекою: *non scholae, sed vitae discimus* («не для самої ж школи, а для життя вчимося» – *лат.*). Ці вислови мають «паралельні» змісти та йдуть в одному напрямі. Проте навіть паралельні прямі можуть перетинатися. У наступних публікаціях планується розкрити цей «геометричний» парадокс у гуманітарних науках.

Список використаних джерел

1. Eagleton T. The Slow Death of the University. *The Chronicle of Higher Education*. URL : <https://www.chronicle.com/article/the-slow-death-of-the-university/>.
2. Foucault M. *Les Mots et les choses*. Paris : Éditions Gallimard, 1966. 404 p.
3. Whitehead A. N. *The Aims of Education and Other Essays*. New York : The Free Press, 1967. 165 p.
4. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. *World Economic Forum*. URL : <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>.
5. Zhadiaiev D. Aesthetics as a Manifestation of Balance // Orpheus' Glimpse. Selected papers on process psychology. The Fontarèches meetings, 2002–2017. Louvain-la-Neuve : Les Éditions Chromatika, 2018. P. 299–308.
6. Zhadiaiev D. V. Education in Digital Era: On Importance of Rhythm in Light of Self-Management Skill and Project-Based Education. *Traditions and Innovations in Current Science and Education in Terms of Globalization Challenges : International Scientific and Practical Conference* (November 29, 2022).

Юрій НІКОЛЕНКО

аспірант кафедри політології
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ВИБОРЧОЇ ІНЖЕНЕРІЇ В ПРОЦЕСІ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЕРЖАВИ

Виборча інженерія (далі – ВІ) є діяльністю із законодавчого конструювання або модифікації початкових виборчих правил (закріплені в законодавстві параметри виборчої системи та виборчого процесу (далі відповідно – ВС та ВП)), що здійснюється для досягнення певних цілей та результатів. Структура феномена ВІ має такі складові: 1) перша складова – суб'єкт ВІ, тобто юридичні та фізичні особи, що мають право здійснювати ВІ; 2) друга складова – об'єкт ВІ – ВС (далі: мажоритарна – МВС, пропорційна – ПВС, змішана – ЗВС) та ВП; 3) третя складова – вплив суб'єкта ВІ на об'єкт ВІ, що формує технологічну сторону ВІ, котра, у свою чергу, містить телеологічну (визначення цілей ВІ та інструментів їх реалізації),